

ONZE POLITIE ZIJ ACTIEF!

Een herinnering aan Sybren van Tuinen, burgemeester van Kampen

John Kummer

In 1948 schreef drs Sybren van Tuinen een doorwrocht artikel in het blad *Antirevolutionaire Staatkunde* onder de titel "Actieve Cultuurpolitiek?" - let wel, met vraagtekens. In dit stuk houdt hij zijn mede-mannenbroeders van de legendarische A.R. een spiegel voor waarin zij zich toen nauwelijks zullen hebben herkend. Hij roept zijn - vermoedelijk zeer onthutste - partijgenoten op met hem een dag te "verkeren in een grote stad". Met breed verbaal palet schildert hij vervolgens dit beeld:

"Let dan op het woestijnkarakter van de vele straten en pleinen, op de reclames, speciaal van bioscopen, op het amusement, op de zwarte pietten. Volg een begrafenisstoet tot op het kerkhof, maak een trouwpartij mee aan de lopende band, hoor de radio schetteren, lees de sportverslagen in de pers, kijk eens rond in een kroeg, verlustig u in de lustwaranda's der volkstuintjes, observeer de brullers en maniakken in het stadion om een stuk leer, zoek een kerk en vind die ten slotte, zoek een boom, zoek voorname rust (of Zondagsrust)." En over de christelijke cultuur en protestantse levensstijl: "Wat zijn onze feesten, kerken, huizen, interieurs en bewoners, onze omgang, herdenkingen, vrije tijd, boeken en bladen, films, concoursen en scheurkalenders menigmaal stijlloos, smakeloos. Waarlijk ook wij christenen die toch beslist een cultuurtaak hebben, verkeren in een cultuurcrisis."

Na ampele overwegingen concludeert de auteur dat de staat, zij het met enige beperkingen, een actieve cultuurpolitiek mag voeren. In de grote steden verwacht hij daar minder van dan in de kleine, immers, "een kleine gemeenschap is te overzien, te verenigen, te integreren, zonder dat het een kleurloze massa wordt". "Onze politie zij actief", zegt hij in dit verband zeer nadrukkelijk, waarbij moet worden opgemerkt dat *politie* hier zijn vertaling is van het 17de eeuwse "Pollicie" oftewel burgerlijk bestuur. Bij de bestuurder van Tuinen woonde nu eenmaal altijd de historicus in. De formulering "goede orde, regule ende pollicie" was een staande uitdrukking in placcaten; ook in artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt gesproken over "wetten en politiën".

In zijn dissertatie *Cultuur in Nederland* (Amsterdam 1977) komt dr. Joost Smiers tot de conclusie dat "de mening van Van Tuinen over cultuurpolitiek, ondanks de voorzichtige formuleringen, een doorbraak te noemen is in het protestantse denken". Hij verwijst daarbij naar Abraham Kuyper ("de geweldige"), die in zijn befaamde boek "Antirevolutionaire Staatkunde" kunst nog had gerangschikt onder het kopje 'aantasting van de publieke eerbaarheid'! Hoezeer de stem van Van Tuinen afweek van wat in anti-revolutionaire kringen bon ton was, moge voorts blijken uit de uitspraken van dr. R.H. Woltjer, lid van de Eerste Kamer voor de A.R.P., die in 1946 stelde: "De overheid moet afblijven met zijn handen van de volksziel". De actieve cultuurpolitiek van de toenmalige O.K. en W.-minister Van der Leeuw deed hij af als "bemoeizucht die onvermijdelijk moet uitlopen op geestelijke dictatuur en verzwakking van de volkskracht".

Een uitzonderlijke situatie: een dienstbare burgemeester van Tuinen.

Symptomatisch zijn ook de bezwaren in hetzelfde jaar geuit in de Tweede Kamer door mr. J. Terpstra (A.R.), tegen de begrotingsposten voor opera, dans en toneel, bezwaren "ten dele ontleend aan de aard van deze kunsten, ten dele omdat wij niet overtuigd zijn van de noodzaak van Rijkssteun, indien het particuliere initiatief voldoende wordt ingespannen. Bezwaren die voor ons in deze tijd te ernstiger zijn met het oog op het zeer grote tekort dat deze Rijksbegroting vertoont".

Het artikel in *Antirevolutionaire Staatskunde* maakt veel duidelijk over het optreden van Van Tuinen als burgemeester van Kampen. Een willekeurige greep uit de verworvenheden van zijn zevenjarige regime maakt dat duidelijk.

Naast typisch technische projecten, zoals de tweede stadsbrug en de verbetering van de Haatlanderhaven, streed hij met grote inzet voor de komst van de HBO-opleidingen naar Kampen. Hij heeft letterlijk stad en land afgelopen voor de totstandkoming van de IJsselakademie. De verbouwing van de Stadsgehoorzaal en de Nieuwe Toren, verkrijging van het predicaat *Beschermd Stadsgezicht*, de nota stadsvernieuwing en het daaruit voortvloeiende beleid - het zijn stuk voor stuk exponenten van de "actieve politie" die Van Tuinen nauwgezet en met grote hardnekkigheid voorstond. En over Politie gesproken: het nieuwe politiebureau (één van zijn stokpaardjes) draagt in architectonisch opzicht een duidelijke Van Tuinen-signatuur. Het werd niet de gebruikelijke betonnen kolos in een kaalgeslagen stadsgebiedje, zoals dat elders in het land

maar al te vaak wordt neergezet. Integendeel, de stijl van het gebouw is zeer harmonisch aangepast aan de bebouwing van de Ebbingestraat en het resultaat mag met recht een voorbeeld heten van geslaagde "politie". Ook de opdracht aan Wim Ramaker tot het dichten van de cyclus *Misschien gaan we de IJssel wel op* is een voorbeeld van zijn actieve Kamper cultuurpolitiek. Voor het eerst representeerde een gemeentebe-stuur zich met een bundel stedelijke poëzie. "Een initiatief van haast Amsterdamse al-lure, alleen daar gebeurt het niet", schreef De Volkskrant.

De benoeming van de "oude": heer Van Tuinen (bijna 59!), aldus een krantenartikel) heeft destijds in Kampen veel stof doen opwaaien. In het door de raad opgestelde pro-fiel van de nieuwe burgemeester pasten uitstekend de twee jonge anti-revolutionairen die respectievelijk nummer 1 en 2 op de voordracht stonden, te weten Mr. J. Schelhaas en dr. C.J. Verplancke. Het lag dus in de lijn der verwachting dat Harm Schelhaas, toentertijd Hoofd Voorlichting van de Provincie Overijssel, de nieuwe burgemeester van Kampen zou worden. Maar de ondoorgroondelijke wijsheid van de Kroon wikte en beschikte anders, en sinds die tijd circuleren er tot op de dag van vandaag een aantal anecdotische verhalen in de oude Hanzestad die de befaamde Kamper Uien evenaren.

Zo is er het verhaal over Harm Schelhaas die jaarlijks op familiereünie placht te gaan in zijn geboorteplaats Tzum, een vlek waarvan zelfs vele Friezen nog nooit heb-ben gehoord. Welgemoed op weg zijnde naar het Heitelân passeert hem met grote snelheid de statige limousine van de Commissaris der Koningin: mét Commissaris en chauffeur, en dat op zondag! Nieuwsgierigheid maakte zich van hem meester (en de nieuwsgierigheid van een voorlichtingsambtenaar is iets verschrikkelijks), en hij be-sluit Tzum Tzum te laten, als u voelt wat ik bedoel, en zet voortvarend de achtervol-ging op des Commissaris limousine in. En wat bleek diens reisdoel? Dokkum, of all places, waar gestopt werd voor de woning van een zekere Van Tuinen, ter plaatse al 24 jaar burgemeester. Volgens ingewijden stond het voor Schelhaas toen al vast dat het burgemeestersambt van Kampen voor hem niet was weggelegd. Het vervolg op dit apocriefe verhaal beschrijft de wachtkamer van minister Beernink, waar de inmiddels drie kandidaten in hoopvolle afwachting bijeen zitten. Schelhaas moet toen tegen Ver-plancke hebben gezegd: "Hij" (Van Tuinen)"wordt het". Hetgeen geschiedde.

Uiteraard haalde de Kamper "burgemeesters-affaire" de landelijke pers en zelfs de landelijke politiek. Anneke Goudsmit van D'66 stelde vragen in de Tweede Kamer we-gens het benoemen in het burgemeestersambt van iemand die, gehoord de raad en de Commissaris, niet op de voordracht stond. Minister Beernink, onverstaanbaar als im-mer, moet toen ongeveer geantwoord hebben dat het altijd zijn gewoonte was de beste man te benoemen, en dat de gebruikelijke procedure via de raad en de Commissaris der Koningin overeenkomstig de voorschriften gevolgd was. De plaatselijk pers heeft over deze zaak zeer uitvoerig geschreven. De *Rode Jeugd* (waar zou die toch zijn geble-ven?) zond zelfs een rouwbrief rond met de aanhef: "Heden overleed de gemeente Kam-pen", dit toen Van Tuinen op het punt stond zijn ambt te aanvaarden. Opwinding en verslagenheid alom dus, maar de "diep"-Fries Van Tuinen zal er niet veel op uit heb-ben gedaan, hoewel het verwijt dat hij alleen naar Kampen zou zijn gekomen om in zijn laatste zeven ambtelijke jaren een hoger salaris en een hoger pensioen te verwer-ven, hem ongetwijfeld zeer heeft gekwetst.

Van Tuinen was een boeiende verteller, een eigenschap die door het plaatselijk jour-

naïle al snel werd ontdekt. Henk de Koning van het *Kamper Nieuwsblad* tekent al kort na de ambtsaanvaarding de volgende autobiografische feiten uit de mond van de nieuwe burgemeester op. In de weken voorafgaand aan de Bevrijding zaten de jonge Van Tuinen, en ook zijn vader vast in de Leeuwarder gevangenis, verdacht van verzetsactiviteiten. Op 15 april 1945 werd hij bevrijd en door het verzet aangewezen als waarnemend burgemeester van Bolsward. Per fiets vertrok hij naar zijn nieuwe standplaats, praktisch achter de terugtrekkende Duitsers aan. Vlak voor Bolsward werd hij staande gehouden door motorordonnans Laurens ten Cate, de later zo bekend geworden journalist en radio- en tv-persoonlijkheid, die hem op zijn motorfiets naar het stadhuis bracht, zodat hij toch nog min of meer stijlvol in zijn gemeente arriveerde. "Toen ging ik besturen, zoals het distribueren van klompen en het zo rechtvaardig mogelijk verdelen van woningen", aldus Van Tuinen relativerend.

Van Tuinen was voor velen een stugge, zeker niet mededeelzame man, maar hij kon soms op ontwapenende wijze openhartig zijn. In een interview met de schoolkrant van het Almere College (afgenomen door "Bernard, Bertie, Gerard en Halinka") geeft hij op verzoek de volgende omschrijving van zichzelf: "Ik ben een mens waaraan niets menselijks vreemd is. Ik kan heel hatelijk zijn. Ik tracht lief te zijn. Ik wil mijn best doen. Ik wil veel doen voor deze stad. Ik houd van deze tijd en het land waar ik vandaan kom (Friesland)". En dan een staaltje bekentenisliteratuur met een educatief trekje: "Ik wilde al voor de oorlog trouwen, maar dat kon niet, omdat ik geen werk had. Dat deed je vroeger niet. Nu is dat anders. Voor de oorlog ben ik in ondertrouw gegaan. Toen heb ik mijn vrouw vijf jaar lang niet gezien, en vlak na de oorlog zijn wij getrouwd." Hoewel ik mijn twijfels heb over dat "elkaar vijf jaar niet zien", toch goede "human touch"-journalistiek van de vier schoolkrantredacteuren, die onder meer met veel gevoel voor detail optekenen: "Hij bood ons een kopje koffie aan van Kanis en Gunink; hijzelf drinkt altijd Douwe Egberts"!

Van Tuinen is voor de plaatselijke journalisten een dankbaar en vrijwel onuitputtelijk onderwerp geweest. Hij beleefde daar zelf veel genoeg aan, ook al noemde Theun Bleeker hem vaak plagend *Lord Mayor* en omschreef Henk de Koning des burgemeesters rechtzinnige hoedje regelmatig als diens *Tjeukemeer-sombrero*. De zilveruitjes van Hans Wiersma smaakten hem uitstekend en met Driekus beleed hij meermalen dat Kampen een stad is "waar 't skier is um te leven". De naam van de stad Zwolle sprak hij zelden in tegenwoordigheid van derden uit. Zelfs in aanwezigheid van provinciale autoriteiten omschreef hij de provinciehoofdstad meestal als "de stad waarvan ik de naam niet zal noemen", waarop dan steevast enige steken onder water volgden.

Met enkele woorden kon hij iemand duidelijk maken dat hij had gefaald. Toen de Stadsgehoorzaal werd geopend, hadden Hans Smit en ondergetekende als openingsvoorstelling gekozen voor *De bruiloft van Figaro* van Beaumarchais. Ik had dat stuk ooit een keer gezien, en als motivatie voor de keuze onder meer genoemd dat het klasieke stof was (Beaumarchais, niet waar), ongevaarlijk toneel derhalve met veel hoopelrok en prui kentooi, bijzonder geschikt voor een aankomend toneelpubliek, want kleurrijk en visueel. Van Tuinen was snel gewonnen voor de 18de eeuwse parel uit de wereldliteratuur. Maar helaas, de regisseur had het stuk een tikkeltje modern en experimenteel benaderd. Het bedrijf vóór de pauze sloot met een scabreuze scène waar-

in, weliswaar fraai gecostumeerd, maar toch onverbloemd niet nader te noemen handelingen werden nagebootst. Sedertdien is de term "penen zweten" voor mij een zeer tastbaar begrip geworden. Toen ik Van Tuinen even later in de koffiekamer tegenkwam voegde hij mij slechts twee woorden toe: "**Niet best!**" En dat was heel goed gezien, want er volgden nare vragen in de raad en ingezonden brieven in de krant.

Sybre van Tuinen was een principiële man, die leefde en handelde volgens normen en waarden die hem heilig waren. Ik denk dat hij ook grote waarde hechtte aan de voorbeelden uit de geschiedenis. In P.C. Hoofts *Nederlandsche Historiën* komt de uitspraak voor van Henrik Valkenaer, Raadsheer in het hof van Utrecht, die weigerde "de privilegiën der stad aan Alva over te leveren", een daad waarmee hij ongetwijfeld zijn hoofd riskeerde. "Hebben wy het lyf verbeurt, dat men 't ons neeme; maar laat ons geenszins van onze gerechtigheid wijken". Deze uitspraak - hij zal hem ongetwijfeld hebben gekend - is misschien typerend te noemen voor het gedachtegoed van Van Tuinen, omdat hij een mengeling bevat van historische grandeur, gevoel voor verantwoordelijkheid en plichtsbef. Geliefde uitdrukkingen van Van Tuinen waren "soevereiniteit in eigen kring" en "de jaren der volheid". Zijn zeven jaren der volheid heeft hij in Kampen luisterrijk volbracht, als burgemeester van de vrije Hanzestad Kampen, misschien een tikkeltje soeverein maar met overtuigende bestuurskracht.

Kortom, een hele goeie!